

תוכן ענינים

עמוד

2	מבוא
5	פרק ראשון : סקירת ספרות
5	א. מהו דור?
7	ב. פירוט הדורות
9	ג. תרבות הצריכה
12	פרק שני : דור ה- Y והיבטים שיווקיים תקשורתיים : מיתוג, פרסום והרשת
14	פרק שלישי : תרבות הצריכה החברתית והפוליטית
17	דיון
19	סיכום

מבוא

בהגדה של פסח נאמר כי "בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". פסוק זה מבטא לדעתי את השניות שבין הגישה הרציונאלית הבוחרת חלופות על ידי ניתוח המצב לאשורו, לבין הגישה האינטואיטיבית-אמוציונאלית הקיימת בחיינו. לפי התיאוריה הכלכלית הקלאסית של אדם סמית' (1996)¹ האדם הוא יצור רציונאלי הפועלת בשוק ומקבלת החלטות בצורה רציונאלית מתוך עניין במחיר הסחורות והשירותים להם הוא נזקק. הגישה הרציונאלית שלטה בכיפה לאורך יותר ממאה שנים. גם אם היו כאלה שבמאה ה-19 ניסו לחלוק על סמית', הרוב טענו שהאדם בהתנהגותו הכלכלית, שונה מזה שבחיי היום יום האחרים. בקיצור, "אדם כלכלי", מעין: הומוס אקונומיקוס. בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה העשרים היו כאלה שגם אם לא ערערו מכל וכל על האסכולה של סמית' החלו משייכים לפרט מאפיינים פחות רציונאליים מאשר לכלל (Ashraf, Camerer & Lowenstein, 2005). קיינס התיאורטיקן הכלכלי הנודע, טען שלא זו בלבד שהפרט אינו נוהג ברציונאליות, אלא הוא נוהג בחוסר רציונאליות ונשלט על ידי אינטואיציה ואינסטינקטים חייתיים במידה כזו שהיא משפיעה גם על השוק כולו (Berg & Gigerenzer, 2010). במחצית עשניה של המאה ה-20 התפתח השילוב בין הפסיכולוגיה, קבלת החלטות וכלכלה. המובילים בתחום זה: טברסקי וכהנמן טענו כי כל מערכת קבלת ההחלטות מוטה גם בשל טעמים אישיותיים.

כאשר חווה נענית לפיתוי הנחש לאכול מן התפוח, היא נענית לתשוקה, אך לא לניתוח הרציונאלי, ידיעת האלוהים. היא, בן זוגה והמפתה, הנחש, נענשים. כך לפחות מראות התוצאות בגירוש מגן העדן. גם במעמד הר סיני מוצגות שתי האלטרנטיבות כקוטביות. מחד "נעשה ונשמע". מאידך, מעשה עגל הזהב בגינו נענש משה.

במשך מרבית ימי ההיסטוריה, הצריכה התבססה כתיאורו של אדם סמית' על הדרוש לחיים. תוחלת החיים הייתה קצרה, מרבית העובדים היו בלתי מיומנים ונאלצו להתקיים מהכנסה נמוכה שהספיקה לחיי שרידות. שלושה מאורעות עיקריים אירעו במאתיים השנים האחרונות אשר גרמו לשינויים בתרבות הצריכה. הראשון, המהפכה התעשייתית אשר אפשרה הגדלת הייצור באמצעות מיכון והביאה לשינויים סוציו-אקונומיים משמעותיים כמו: מעבר האיכרים לערים הגדולות וצמיחת מעמד הביניים. השני, גילוי הנפט אשר הביא לפיתוח תעשייתי ולהגדלת היצע המוצרים מחד, ואפשר תחבורה מוטורית זמינה ושינוע גלובלי מאידך. השלישי, המצאת הטלפון, המזעור הטכנולוגי והטכנולוגיה הדיגיטלית. יש הרואים בטכנולוגיית המידע (IT), גורם נפרד, רביעי בסדרה, ויש הרואים בו כפיתוח של

¹ 1996 זו שנת ההוצאה של המהדורה העברית של הספר. שנת ההוצאה במקור האנגלי היא: 1776.

הטכנולוגיה הדיגיטאלית (Heinberg, R. 2013). מאורעות אלה היו מכוננים במידה כה רבה שהייתה להם השפעה עצומה על הדורות שחוו אותם בהשוואה למציאות הקודמת ששררה.

מאפייני התקופות השונות השפיעו גם תרבותית וחברתית על האוכלוסייה שחייתה באותה תקופה. מכאן למשל ילידי השנים 1905-1920 נקראים דור מלחמת העולם השנייה, משום שהם בגרו לאותה תקופה (1939-1945). גם בארץ כונו ילידי שנות העשרה והעשרים של המאה ה-20 "דור תש"ח" או "דור הפלמ"ח" משום שלהם שויכה הנשיאה באחריות המבצעית להקמת המדינה בתש"ח.

המחצית הראשונה של המאה העשרים מאופיינת בשתי מלחמות עולם אשר שינו במידה רבה את סדרי העולם הקיימים, אך גם הביאו חלקים רבים לשנות לחימה ארוכות, מוות, הרס ועוני. מאז סיום מלחמת העולם השנייה השווקים העולמיים נעשים קשורים זה בזה, במידה הולכת וגוברת. חוקרים רבים כמו גידנס (2000) למשל סבורים כי ההתפתחות הטכנולוגית המואצת גרמה לשינויים אשר קירבו בין מדינות, שווקים וחברות. הגלובליזציה, כפי שהוגדרה החלה אמנם בשנות השישים אך הואצה על ידי נפילת ברית המועצות שאפשרה למדינות המערב בכלל ולארצות הברית בפרט, לנצל את יתרון הכלכלי טכנולוגי כדי לחדור לשווקים ועל ידי כך לנסות ולהשפיע על מעבר תרבויות וערכים חברתיים. בין אם הגלובליזציה קירבה במידה רבה בין העולמות והחברות השונות ובין אם במידה פחותה, השינויים הטכנולוגיים הביאו לעלייה דרסטית ברמת החיים כמעט בכל רחבי הגלובוס. ג'ון קנת גלברייט (1972) כינה את החברה הנוצרת במדינות המערב בעיקר כ"חברת שפע". גם בישראל החלה עלייה מואצת ברמת החיים מאז אותה תקופה, מלחמת ששת הימים (ברקאי, 1988).

מאז סיום מלחמת העולם השנייה העולם המערבי מאופיין בארבעה דורות עיקריים: "הבייבי בומרס" אשר נולדו בשני העשורים לאחר מלחמת העולם השנייה (1945-1964). דור זה הראשון במערב שחוה שפע (טלוויזיה, ריבוי רכב מוטורי) מחד והגדיל את האוכלוסייה אשר צנחה עקב המלחמות. דור ה-X, ילידי מחצית שנות ה-60 עד שלהי שנות ה-70) בה הייתה שוב צניחת ריבוי טבעי. דור ה-Y ילידי שלהי שנות ה-70 והשמונים, אשר בגרו למילניום (שנת 2000) ועל כן ידועים בספרות המקצועית כ-millennials. אלה בני ה"בייבי בומרס", דבר המסביר את העלייה המחודשת בשיעורי הלידה. לבסוף דור ה-Z שנולדו החל במחצית שנות ה-90 לעולם מרושת.

המאפיינים העיקריים של כל תקופה השפיעה גם על המאפיינים התרבותיים של כל דור, לרבות תרבות הצריכה.

שאלת המחקר בבסיס עבודה זו היא : מה הם מאפייני תרבות הצריכה של דור ה-Y, או ה-millennials.

שאלת המשנה, המלווה את שאלת המחקר: באיזו מידה תרבות הצריכה של דור ה-Y היא תלוית מיקום ומצב כלכלי חברתי, או תרבות אוניברסאלית.